

Regeringskansliet
Försvarsdepartementet

Yttrande över slutbetänkande Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34)

Er beteckning: Fö2019/00661/RS

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kalmar län har beretts möjlighet att lämna synpunkter på ovan angivna remiss. Länsstyrelsen ser det som positivt att krafttag tas för att stärka och synliggöra totalförsvarets behov och intressen och ställer sig i huvudsak positiv till kommitténs betänkanden. Vissa av förslagen behöver dock utredas ytterligare för att kunna ge verkan innan de kan införas. Länsstyrelsens har invändningar till förslaget som berör ändringar i PBL som ger utökade möjligheter att tillvarata totalförsvarets intressen i den fysiska planeringsprocessen. Den kräver ytterligare övervägande och bearbetning därför avstyrker vi utredningens förslag i denna del. Länsstyrelsen tillstyrker att förslagen som ger staten kontroll vid försäljning av totalförsvarsviktiga anläggningar bör genomföras efter viss justering men föreslår att invänta förslag från utredningen om ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar innan eventuella granskningsmyndigheter beslutas.

Staten ska genom länsstyrelsen ges en utökad möjlighet att tillvarata totalförsvarets intressen i den fysiska planeringsprocessen

Betänkandet föreslår ändring i plan- och bygglagen (2010:9000, PBL) rörande länsstyrelsens roll att enligt PBL 3 kap 10 § punkten 3 att verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap miljöbalken tillgodoses ”och att totalförsvarets intressen i övrigt inte påtagligt motverkas...” I förslaget ska samtliga länsstyrelser ges möjlighet att överpröva kommunens beslut utöver vad som redan idag är angivet för riksintressen enligt 3 och 4 kap miljöbalken.

Länsstyrelsens synpunkter

Det är positivt och motiverat med en förstärkning av frågorna om hur civilt försvar ska lyftas upp i den fysiska planeringen. Förslaget att ge länsstyrelserna överprövningsansvar mot kommunerna medför flera komplikationer och Länsstyrelser anser att det inte är tillräckligt genomarbetat.

Länsstyrelsen anser att förslaget skapar otydliga planeringsförutsättningar för kommunerna. Svårigheten med att peka ut och rangordna anläggningar och/eller objekt av betydelse för totalförsvaret blir ytterligare ett komplext avvägande som kommunerna ska hantera i den kommunala planeringen av mark- och vattenanvändning. Det är också oklart hur bedömningar ska göras. Kommer exempelvis ett allmänt intresse (totalförsvaret) att kunna väga tyngre än ett riksintresse? Det utmanar hela planeringssystemet där riksintressen har en särställning gentemot andra allmänna intressen enligt plan- och bygglagen. Totalförsvaret finns som ett riksintresse och i så fall bör riksintresset totalförsvaret användas istället. Inom detta system finns en större tydlighet än vad som kommer att finnas med förslaget "att totalförsvarets intressen i övrigt inte påtagligt motverkas".

Om länsstyrelserna ska kunna bevaka totalförsvarets intressen och ytterst överpröva en kommuns beslut så förutsätter det att Försvarsmakten och MSB lämnar tillräckligt stöd och underlag för att underbygga ett sådant beslut. Här skulle exempelvis Försvarsmaktens geografiska databas, Militärgeografiskt verk (MGV), utgöra ett viktigt underlag. Länsstyrelsen rapporterar in vissa data till Försvarsmakten och MGV men har i dagsläget inte tillgång till den sekretessbelagda delen av databasen.

Med ovanstående sagt ser Länsstyrelsen dock det som mycket viktigt att bevaka frågorna i fysisk planering. Försvarsberedningen förde fram att länsstyrelserna, utöver att bevaka riksintressen, i ökad utsträckning proaktivt ska verka för att totalförsvarets krav och intressen tillvaratas i samråd som rör planering av mark- och vattenområden. För att säkerställa det proaktiva arbetet behövs emellertid stöd i form av kompetenshöjning och resurser hos länsstyrelserna för att kunna upprätthålla förmågan i samverkan med Försvarsmakten och Myndigheten med samhällsskydd och beredskap.

I betänkandet framförs förslag om att 3 kap 10§ PBL kompletteras med att länsstyrelsen i samrådet angående översiktsplan även ska "verka för att totalförsvarets intressen i övrigt inte påtagligt motverkas" samt 11 kap 10§ PBL kompletteras med ytterligare en ingripandegrund avseende totalförsvaret (det allmänna intresset i 3 kap 9§ miljöbalken). Länsstyrelsen har ingen anmärkning på att översiktsplanen bättre ska behandla totalförsvarets intressen. Länsstyrelsen anser dock att denna möjlighet redan finns i PBL då länsstyrelsen i samrådet ska ge rådgivning om allmänna intressen och 2 kap 2 § PBL kopplar an till både riksintressen och allmänna intressen i kap 3 miljöbalken där Försvarsmakten ingår.

Införandet av ett statligt kontrollsystem med möjlighet för staten att granska och ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser och upplåtelser av utpekad egendom som är av väsentligt intresse för totalförsvaret

Betänkandet föreslår att en ny lag ska inrättas: "Förslag till lag om överlåtelser av egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret". Lagen gäller hamnar, flygplatser och fast egendom som är belägen i skyddsvärda geografiska områden (utpekade områden) samt skyddade

anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar. Förslaget ger Länsstyrelsen Skåne, Västra Götaland, Stockholm och Norrbotten i uppdrag att vara granskningsmyndighet.

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen Kalmar ställer sig bakom införandet av ett statligt kontrollsystem i syfte att motverka och ytterst förbjuda överlåtelser och upplåtelser av utpekad egendom som är av väsentligt intresse för totalförsvaret. Länsstyrelsen anser dock att betänkandets förslag är otydligt gällande vad granskningsmyndighetens arbete ska bestå i, vilket kan leda till att bedömningsgrunderna skiljer sig åt i olika delar av landet. Även om det inrättas en samrådskyldighet framgår det inte av utredningen hur kontrollmekanismen i förhållande till länsstyrelsen som granskningsmyndighet ska se ut. Är granskningsmyndigheterna skyldiga att granska försäljningar i allmänhet? Hur ska avvikelser från lagen kunna upptäckas och vilken skyldighet ligger på länsstyrelsen att kontrollera detta. En granskning av detta slag kan innefatta granskning av komplexa ägar- och bolagsförhållanden och andra personliga förhållanden som kan ta tid att utreda.

Länsstyrelsen anser också att det behöver förtydligas vad ”*skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar*” innebär. Vilka typer av anläggningar avses och hur ska dessa identifieras? Innan dessa frågor är utredda är det svårt att förutse hur införandet av föreslagen lag kommer påverka så väl länsstyrelser som markägare.

Länsstyrelsen ställer sig i grunden bakom förslaget som granskningsmyndighet bör fördelas på fåtal länsstyrelser. Den kompetens som krävs för att utreda och bedöma dessa frågor finns i dag inte på länsstyrelserna varför det finns skäl att koncentrera sådan kompetens. Att koncentrera kompetensen och bedömningarna bidrar också till att göra processen mer rättssäker och underlättar även likartade bedömningar över hela landet. Att för varje länsstyrelse upprätthålla den kompetens som krävs för att genomföra uppdraget skulle vara oproportionerligt i förhållande till det låga antal förfaranden som man kan anta att lagen genererar. Genom att peka ut ett fåtal länsstyrelser som granskningsmyndigheter och fördela ekonomiska medel på dessa så skapas också bättre förutsättningarna att säkra ny kompetens, vilket är nödvändigt för att lösa uppgiften på ett bra sätt.

En farhåga med förslaget är dock att det riskerar leda till ett informationsvakuum om informationsflödet mellan de fyra utpekade granskningsmyndigheterna och övriga länsstyrelser inte fungerar på ett tillfredställande sätt. Detsamma gäller viktig information från Försvarsmakten som också riskerar att inriktas mer mot de fyra granskningsmyndigheterna än övriga länsstyrelser. Det skulle kunna medföra att vissa länsstyrelser inte får ta del av information som de är betjänta av i sitt arbete.

Länsstyrelsen föreslår att kommittén inväntar förslagen från utredningen om ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar innan eventuella granskningsmyndigheter pekas ut.

Utredningen förslag bör även bedömas samlat med kompletteringsutredningen till nya säkerhetsskyddslagen så att det inte skapar en form av högre regional beslutsnivå i landet som riskerar att skapa oklara besluts- och rapporteringsvägar och urholkar krishanteringssystemet med lokal, regional och nationell nivå.

Införande av en generell skyldighet i lag för kommuner och landsting att beakta totalförsvaret krav i sin verksamhet

I utredningen föreslås att såväl lag och förordning om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraextraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) kompletteras med att samtliga kommuner och regioner att *”i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav...”* Dessutom föreslås att samråd med länsstyrelsen införs *”Kommuner och landsting ska vid behov samråda med länsstyrelsen i frågor av betydelse för totalförsvaret”*.

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen anser att förslaget är bra med att det förutsätter att kommunen har tillräcklig kunskap för att kunna konkretisera innebörden i paragraferna. Tilläggen kan därför behöva förtydligas ytterligare, inte minst beaktandet av totalförsvarets krav i den egna verksamheten.

Utifrån ett uppföljningsperspektiv finns idag en överenskommelse om kommunernas (och landstingens) uppgifter inom civilt försvar. Denna överenskommelse är en ”tolkning” av kommunernas uppgifter enligt lagstiftningen och styr vilka resurser som tilldelas från statens sida. För att kommunerna ska tilldelas tillräckliga resurser är det därför viktigt att tillägget i LEH konkretiseras i den kommande överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2021–2022 och ev. efterföljande överenskommelse eller annat.

Vad gäller det alternativa förslaget att föra in ett tillägg i kommunallagen innebär detta att Länsstyrelsen inte kommer att ha något uppföljningsansvar, såvida man inte tydliggör detta i förordningen för länsstyrelserna. Länsstyrelsen anser därför att ett tillägg i LEH är en bättre lösning som rimmar väl med det uppdrag som länsstyrelserna har att stödja kommunerna att utveckla arbetet med krisberedskap och civilt försvar.

Beslut i detta ärende har fattats av länsråd Malin Almqvist efter föredragning av krisberedskapshandläggare Morgan Jönsson. I beredandet av ärendet har även planarkitekt Ted Kransby och beredskapsdirektör Ana Norlén deltagit.

Malin Almqvist
Länsråd

Morgan Jönsson
Krisberedskapshandläggare

Handlingen är signerad digitalt och har därför ingen namnunderskrift.